

Na osnovu člana 16. Zakona o upravi („Službeni glasnik BiH“ br. 32/02 i 102/09), člana 48. alineja 1. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, br. 59/07 i 59/09), člana 6. i člana 12. Statuta Agencije za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta („Službeni glasnik BiH“, br. 86/09), direktor Agencije za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta uz saglasnost Upravnog odbora Agencije za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta sa _____ sjednice, održane _____ godine, donosi:

ODLUKU
O NORMAMA KOJIMA SE ODREĐUJU MINIMALNI STANDARDI U PODRUČJU
VISOKOG OBRAZOVANJA U BOSNI I HERCEGOVINI

I

Ovom Odlukom utvrđuju se norme kojima se određuju minimalni standardi u području visokog obrazovanja, sadržane u Pravilima za ostvarivanje standarda i kriterija za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini.

II

Pravila za ostvarivanje standarda i smjernica za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini sastavni su dio ove odluke.

III

Ova Odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku BiH“.

IV

Stupanjem na snagu ove Odluke prestaje da važi Odluka o normama kojima se u određuju minimalni standardi u području visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini, broj: 06-33-1-241-15/11 od 4.11.2011.godine („Službeni glasnik BiH“, broj: 100/11).

Broj:
Datum:

DIREKTOR

prof. dr. Enver Halilović

PRAVILA ZA OSTVARIVANJE STANDARDA I SMJERNICA ZA OSIGURANJE KVALITETA U VISOKOM OBRAZOVANJU U BOSNI I HERCEGOVINI

TERMINOLOGIJA

Termini koje se koriste u ovim Pravilima imaju sljedeće značenje:

- a) **Akreditacija** je proces kojim se na osnovu vanjske evaluacije visokoškolske ustanove, odnosno studijskog programa potvrđuje da je visokoškolska ustanova u svom radu ispunila utvrđene standarde i kriterije, a zasnovan je na samovrednovanju visokoškolske ustanove, ocjeni ispunjenosti standarda i kriterija od strane nezavisnih stručnjaka sa ciljem prepoznavanja i unapređenja kvaliteta visokog obrazovanja u okviru evropskog prostora visokog obrazovanja;
- b) **Ciljevi studijskog programa** su specificirani u ishodima učenja, vještinama i sposobnostima koje studenti usvajaju tokom studija;
- c) **Državni Registar akreditovanih visokoškolskih ustanova** je službena evidencija o akreditovanim visokoškolskim ustanovama u Bosni i Hercegovini, kojeg vodi Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta;
- d) **ECTS (europski sistem za prijenos i prikupljanje bodova)** je mjerna jedinica za iskazivanje obima opterećenja studenta po predmetu, a određuje se prosječnim ukupno potrošenim vremenom za savladavanje gradiva;
- e) **Formalno obrazovanje** je učenje koje usmjerava akademsko osoblje, koje se stiče u obrazovnim ustanovama, a prema nastavnom planu i programu odobrenom od strane nadležnih obrazovnih vlasti;
- f) **Informalno učenje** je spontano učenje i sticanje znanja i vještina kroz svakodnevne aktivnosti;
- g) **Interdisciplinarni odnosno multidisciplinarni studijski programi** su studijski programi koji obuhvataju materiju iz dvije ili više oblasti iz istog ili različitih naučnih polja;
- h) **Ishodi učenja** su izjave o tome šta pojedinac koji uči zna, razumije i može obavljati na završetku procesa učenja, a definisani su kroz znanje, vještine i kompetencije;
- i) **Klaster** je grupisanje studijskih programa u svrhu akreditacije. Studijski programi koji se grupišu u klaster mogu biti sa jedne ili više visokoškolskih ustanova, uz uslov da se na tim studijskim programima izučavaju iste naučne oblasti;
- j) **Komisija stručnjaka** je nezavisno tijelo koje sistemski, objektivno i dokumentirano obavlja reviziju kvaliteta, daje ocjenu ispunjenosti definiranih standarda i kriterija, te preporuke o akreditaciji visokoškolskih ustanova i studijskih programa;
- k) **Kompetencije** označavaju sposobnost primjene znanja i vještina tokom učenja i na radnom mjestu, kako u privatnom tako i u profesionalnom razvoju;
- l) **Kriterij** je kvantitativna ili kvalitativna osnova za donošenje ocjene ispunjenosti standarda;
- m) **Kvalifikacija** je formalni naziv rezultata procesa vrednovanja, nakon kojeg je utvrđeno da je pojedinac ostvario ishode učenja;
- n) **Kvalitet** je skup karakteristika visokoškolske ustanove, odnosno studijskog programa, kojima se dokazuje nivo zadovoljavanja potreba i očekivanja studenata i drugih zainteresovanih strana u procesu visokog obrazovanja;
- o) **Neformalno obrazovanje** je organizovan proces učenja usmjeren ka usavršavanju, specijalizaciji i dopunjavanju znanja, vještina i kompetencija prema posebnim programima;
- p) **Novoosnovana visokoškolska** je ustanova koja je prvi put osnovana i ima status samostalnog pravnog subjekta. Novoosnovana visokoškolska ustanova kao samostalni pravni subjekt nastaje i integracijom dvije ili više postojećih visokoškolskih ustanova, ili isupanjem jedne ili više

organizacionih jedinica iz postojeće visokoškolske ustanove i njenim/njegovim sticanjem statusa novog pravnog subjekta.

- q) **Osiguranje kvaliteta** je jedan aspekt rada visokoškolske ustanove kojim se vrši planiranje, nadzor nad izvođenjem i unapređenje ključnih nastavno-naučnih procesa, s krajnjim ciljem postizanja povjerenja zainteresovanih strana da će očekivani nivo kvaliteta biti ostvaren;
- r) **Privremena akreditacija** nadležna obrazovna vlast prilikom izdavanja licence novoosnovanoj visokoškolskoj ustanovi izdaje Rješenje o privremenoj akreditaciji. Važenje ovog rješenja je vezano za završetak procesa akreditacije, ali ne duže od 12 mjeseci od ispunjenja uslova za podnošenje zahtjeva za akreditaciju.
- s) **Priznavanje prethodnog učenja** podrazumjeva vrednovanje ishoda učenja, bez obzira da li je u pitanju formalno ili neformalno i informalno učenje;
- t) **Samoevaluacija** je proces koji predstavlja efikasni mehanizam i procedure visokoškolske ustanove kojima se utvrđuje, nadzire i periodično kontrolira ispunjenost definiranih standarda i kriterija kvaliteta, radi unapređenja sistema osiguranja kvaliteta i općeg akademskog razvoja;
- u) **Standard** je izjava o načelima i očekivanom nivou zahtjeva prema kojima se ocjenjuje kvalitet, a koje visokoškolska ustanova, odnosno studijski program trebaju ispuniti;
- v) **Studijski program** predstavlja nastavni plan i program koji pokriva jednu ili više naučnih oblasti, a čija realizacija kroz nastavno-naučni/umjetnički proces vodi do jednog od tri akademska stepena u skladu sa Bolonjskom deklaracijom;
- w) **Stručnjak** je član komisije stručnjaka s liste stručnjaka utvrđene u skladu s članom 49. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini;
- x) **Sukob interesa** postoji u situaciji kada član komisije stručnjaka ima određeni profesionalni ili privatni finansijski interes na visokoškolskoj ustanovi koja je predmet vanjske evaluacije, a što može imati uticaja na njegov nepristrasan i objektivan rad u komisiji stručnjaka. Pod sukobom interesa posebno se smatra situacija u kojoj bi predloženi član komisije stručnjaka u tekućoj i sljedećoj akademskoj godini, u odnosu na godinu obavljanja vanjske evaluacije, imao profesionalni ili privatni finansijski interes na visokoškolskoj ustanovi koja je predmet vanjske evaluacije, uključujući i članove njegove uže porodice (roditelji, supružnici i djeca);
- y) **Vanjska evaluacija** je objektivno i nepristrasno vrednovanje nivoa ispunjenosti kriterija i standarda od strane komisije stručnjaka za ocjenu i reviziju kvaliteta i davanje preporuka o akreditaciji visokoškolskih ustanova, odnosno studijskih programa;
- z) **Zajednički programi** su studijski programi koji su organizovani i izvode se na dvije ili više visokoškolskih ustanova i mogu da vode sticanju zajedničke diplome, dvostruke diplome, ili jedne diplome koju izdaje ustanova koja je za to sporazumom određena.

I. PRAVILA ZA OSTVARIVANJE STANDARDA ZA UNUTRAŠNJE OSIGURANJE KVALITETA VISOKOŠKOLSKE USTANOVE

1.) STRATEGIJA VISOKOŠKOLSKE USTANOVE

- Visokoškolska ustanova ima razvijen postupak izrade, usvajanja i revizije strategije; definisane uloge unutrašnjih i vanjskih učesnika u postupku konsultacija prilikom izrade strategije, misije i vizije; utvrđeni strateški ciljevi su jasni, realni i provodivi, indikatori ispunjenosti odgovaraju svrsi strategije; misija je realna, provodiva, motivirajuća i jasna, te su utvrđeni odgovarajući mehanizmi promjena misije i vizije;
- Visokoškolska ustanova osigurava dostupnost strategije svim zainteresovanim stranama, minimalno na svojoj internet stranici;
- Visokoškolska ustanova ima uspostavljen efikasan sistem i procedure za praćenje ispunjenja planova i realizaciju strateških ciljeva. Sistem i procedure za praćenje ispunjenja planova i realizaciju strateških ciljeva su efikasni, strukturisani i međusobno povezani. Visokoškolska

ustanova ima utvrđene procedure za implementaciju akcionih planova i njihovog praćenja u cilju realizacije strategije (podjela odgovornosti, vremenski rokovi, mehanizam sistematičnog praćenja);

- Visokoškolska ustanova ima jasne pokazatelje uticaja strategije na razvoj društvene zajednice.

2.) UNUTRAŠNJE OBEZBJEĐIVANJE KVALITETA I RAZVOJ KVALITETA

- Visokoškolska ustanova ima efikasnu organizacionu i upravljačku strukturu, u kojoj su jasno definisane uloge i nadležnosti upravnih i rukovodnih tijela, način njihovog izbora u skladu sa relevantnim zakonskim aktima, kao i međusobni odnosi;
- Visokoškolska ustanova ima uspostavljen i organizovan proces unutrašnjeg osiguranja kvaliteta;
- Na visokoškolskoj ustanovi je regulisano ko je sve i na koji način uključen u definisanje politike unutrašnjeg osiguranja kvaliteta (rad odgovarajućeg tijela, osoba(e), propisani indikatori), kao i na koji način provođenje unutrašnjeg osiguranja kvaliteta utiče na unapređenje rada visokoškolske ustanove;
- Visokoškolska ustanova ima definisanu i usvojenu politiku kvaliteta, koju kontinuirano promoviše i unaprijeđuje, te razvija i koristi sveobuhvatan i efikasan sistem za unutrašnje osiguranje kvaliteta u cilju poboljšanja nastave, naučno-istraživačkog rada, te procesa upravljanja i administracije. Politika i procedure za unutrašnje osiguranje kvaliteta su definisani formalnim aktom;
- Implementacija sistema unutrašnjeg osiguranja kvaliteta utiče na nastavni proces, istraživački rad/razvoj umjetnosti, razvoj društva i upravljačke i administrativne procese, te su jasni pokazatelji uspješne implementacije unutrašnjeg osiguranja kvaliteta u cilju kontinuiranog razvoja, a ne samo zadovoljavanja minimalnih zakonskih propisa;
- Uloga studenata sva tri ciklusa u upravljanju visokoškolskom ustanovom i u sistemu unutrašnjeg osiguranja kvaliteta je jasno definisana.

3.) OSIGURANJE KVALITETA STUDIJSKIH PROGRAMA

- Procedure za predlaganje, prihvatanje, praćenje i provođenje studijskih programa na visokoškolskoj ustanovi su uspostavljene, i osigurana je njihova dosljedna primjena za svaki studijski program;
- Visokoškolska ustanova analizira potrebe za kreiranjem novih studijskih programa (uticaj tržišta rada/zapošljivost; privredno lokalno ili regionalno okruženje; zainteresovanost budućih studenata), kao i relevantnost svih učesnika u konsultacijama prilikom kreiranja novih studijskih programa;
- Visokoškolska ustanova ima jasno definisane procedure usvajanja novih, odnosno reviziju postojećih studijskih programa (sastav tijela koje predlaže novi ili revidirani studijski program; sastav tijela koje ga usvaja, odnos s licenciranjem, da li je i na koji način vršena analiza studijskih programa i u koje svrhe, te na koji način se vrši revizija studijskih programa, kao i odgovorne osobe ili tijela te način na koji su postojeći studijski programi unaprijeđeni);
- Visokoškolska ustanova ima razvijene, usvojene i objavljene ishode učenja za svaki studijski program, svaki kolegij/predmet, svaki ciklus studija koji se realizira te opisan način na osnovu kojeg se određuje očekivano opterećenje studenata. Ishodi učenja jasno opisuju znanja i vještine koje će studenti imati po završetku studija;
- Visokoškolska ustanova ima opisane i usvojene nastavne metode koje se koriste za prenošenje znanja, kao i način alociranja ECTS bodova osigurava i realnu procjenu količine studentskog opterećenja;
- Visokoškolska ustanova ima definisane i usvojene procedure za redovno praćenje realizacije studijskih programa, kao i definisane i usvojene pokazatelje na osnovu kojih se određuju upisne kvote;
- Visokoškolska ustanova analizira na koji način su procedure prikupljanja informacija i preduzetih aktivnosti uticale na unapređenje studijskog programa.

4.) STUDENTI

- Visokoškolska ustanova ima usvojene i objavljene procedure za ocjenjivanje studenata, kao i procedure za žalbe studenata (studenti su unaprijed upoznati sa procedurama i metodama ocjenjivanja u slučaju pismenog/praktičnog rada, usmenog ispitivanja, seminarskog rada itd., rasporedom ispita; rezultati ispita su javni);
- Na visokoškolskoj ustanovi postoji usvojen način praćenja implementacije procedura za ocjenjivanje i žalbenih procedura (upitnici, ankete, evaluacije, broj žalbi, broj odustajanja, prolaznost);
- Visokoškolska ustanova ima usvojene procedure koje osiguravaju involviranost studenata u postupak donošenja i praćenja implementacije procedura za ocjenjivanje, kao i žalbenih procedura;
- Visokoškolska ustanova osigurava mehanizme na osnovu kojih ishodi žalbenih procedura direktno utiču na unapređenje nastavnih procesa i napredak studenta kroz studije;
- Visokoškolska ustanova ima sistem uspostavljanja, implementacije, praćenja i ishoda primjene sistema za priznavanje kvalifikacija u skladu sa Lisabonskom konvencijom;
- Visokoškolska ustanova ima usvojene procedure kojima se obezbjeđuje institucionalna dosljednost u priznavanju kvalifikacija, a kojima se promoviše mobilnost (periodi studija i prethodnog učenja, uključujući priznavanje vaninstitucionalnog i implicitnog učenja);
- Visokoškolska ustanova osigurava odgovarajuće uslove za različite kategorije studenata (strani studenti, studenti sa invaliditetom, vanredni studenti, zaposleni studenti, itd.) , bez obzira na njihovu nacionalnu, etničku, rasnu, spolnu pripadnost;
- Na visokoškolskoj ustanovi su usvojene, uspostavljene i dostupne procedure kojima se pruža podrška studentima za akademsko napredovanje na visokoškolskoj ustanovi (mentori, savjetodavni servisi i servisi za pružanje podrške);
- Visokoškolska ustanova ima uspostavljene procedure koje definišu ulogu studenata (pravo glasa, zastupljenost) u upravljačkim procesima, kao i mehanizme pomoću kojih se studenti podstiču da budu dio navedenih tijela;
- Visokoškolska ustanova ima usvojene, opisane i javno dostupne procedure na osnovu kojih se vrši selekcija studenata koji učestvuju u upravljačkim procesima na visokoškolskoj ustanovi;
- Visokoškolska ustanova ima uspostavljen proces za izdavanje uvjerenja/potvrde o diplomiranju, kao i diplome i dodatka diplomu. Izdavanje dodatka diplomu je regulisano internim aktima, a u skladu sa važećim Uputstvom o sadržaju diplome i Dodatka diplomu.

5.) LJUDSKI RESURSI

- Visokoškolska ustanova zapošljava dovoljan broj kvalifikovanog nastavnog kadra, u skladu sa važećim propisima nadležnih obrazovnih vlasti koji regulišu to pitanje, (nastavnici i saradnici) u punom radnom odnosu, te dovoljan broj saradnika i/ili naučnih asistenata kako bi se osiguralo postizanje obrazovnih ciljeva, uspostavljanje i nadzor nad akademskim pravilima, te osigurala održivost svojih studijskih programa;
- Visokoškolska ustanova osigurava dovoljan broj administrativnog i pomoćnog osoblja, resurse za njihovu obuku i usavršavanje koje redovno provodi, a sve u cilju efikasnog provođenja djelatnosti;
- Procedure za izbor i napredovanje nastavnog kadra su utvrđene unaprijed, javno su dostupne i usklađene su s važećim zakonskim regulativama. Sastav komisije za izbor u zvanje je kompetentan u naučnoj oblasti (poljima i granama) u kojoj prijavljeni kandidat traži izbor u zvanje. Visokoškolska ustanova ima jasno definisane i usvojene kriterije za odabir članova komisije za izbor u zvanje, koji definišu i pitanja sukoba interesa izabranih članova;
- Visokoškolska ustanova ima usvojenu politiku usavršavanja nastavnog kadra, te na taj način omogućava stručno i naučno usavršavanje kompletnog nastavnog kadra. Visokoškolska ustanova izrađuje planove i programe usavršavanja, evidencije o ispunjenosti i mjere za napredovanje. Visokoškolska ustanova ima uspostavljene procedure za osiguranje materijalnih i finansijskih resursa za kontinuirani profesionalni razvoj vlastitog osoblja (akademskog, administrativnog);

- Na visokoškolskoj ustanovi su uspostavljeni mehanizmi praćenja efikasnosti i efektivnosti rada novoupuslenog osoblja u cilju pružanja podrške njihovom daljem profesionalnom razvoju;
- Visokoškolska ustanova redovno i detaljno analizira starosnu strukturu nastavnog kadra, odnos vlastitog i gostujućeg kadra, kvalifikacije nastavnog kadra na svim studijskim programima, a posebno na uskostručnim predmetima, te shodno urađenim analizama i planu aktivnosti provodi mjere za unapređenje;
- Visokoškolska ustanova ima definisane i usvojene procedure i osigurane resurse za podršku istraživačkim aktivnostima (servis za podršku istraživanja, podrška za dodjelu grantova, nivo opterećenja nastavnika).

6.) INFRASTRUKTURA

- Visokoškolska ustanova osigurava dovoljno resursa za svo osoblje i upisane studente, propisano odgovarajućim propisom nadležne obrazovne vlasti, te njihovo efikasno korištenje. Visokoškolska ustanova izrađuje godišnji plan ulaganja finansijskih sredstava, u skladu sa potrebama, koji se u potpunosti realizuje i prati njegovo provođenje. Adekvatnost resursa za izvođenje studijskih programa, funkcionalnost, starost, ergonomičnost i dostupnost ocjenjuju se kontinuirano internim evaluacijama o čemu postoji jasna i sistematična dokumentacija, te se provode mjere za unapređenje;
- Visokoškolska ustanova ima pristup internetu dostupan studentima na cijeloj ustanovi i osigurava dostupnost adekvatne informatičke opreme u cilju kvalitetnog izvođenja nastave svim studentima, akademskom i administrativnom osoblju;
- Visokoškolska ustanova ima biblioteku koja je opremljena potrebnim brojem bibliotečkih jedinica u štampanom ili elektronskom obliku, u odnosu na broj studenata, u skladu sa propisima nadležnih obrazovnih vlasti. Na visokoškolskoj ustanovi su uspostavljene procedure kojima se redovno prati i ocjenjuje aktuelnost naslova i kontinuirano radi na obogaćivanju bibliotečkog fonda. Bibliotečki prostor je dostupan i prikladan za korištenje bibliotekarskih usluga, za sve studente, posebno za studente sa posebnim potrebama, kao i akademsko i administrativno osoblje;
- Visokoškolska ustanova ima uspostavljene procedure za osiguranje održivosti budžeta, te opisan proces planiranja ulaganja i racionalnog korištenja resursa u skladu sa potrebama i strateškim planom (izdvajanja za nabavku novih i obnavljanje postojećih resursa).

7.) UPRAVLJANJE INFORMACIJAMA

- Visokoškolska ustanova ima uspostavljen informacioni sistem koji kontinuirano prikuplja, analizira i koristi informacije relevantne za unapređenje nastavnih i naučno-istraživačkih, te poslovno-administrativnih aktivnosti. Na visokoškolskoj ustanovi je uspostavljen i opisan način funkcionisanja informatičkog sistema (npr. interne platforme, softver-centralizovan/decentralizovan sistem, itd);
- U okviru jednog ili više informacionih sistema na visokoškolskoj ustanovi, postoji baza podataka nastavnog osoblja, koja podrazumijeva detaljan opis informacija koje se skupljaju (omjer nastavnika i studenata, starosna struktura nastavnog kadra, odnos vlastitog i gostujućeg kadra, podaci o referentnosti akademskog osoblja, objavljenoj publicistici, angažmanu po predmetima, polnoj i starosnoj strukturi, izboru u naučno-nastavno zvanje, podaci o administrativnom osoblju, itd.);
- Visokoškolska ustanova ima i sistematično koristi informacione sisteme koji omogućavaju precizne analize prolaznosti studenata po ispitnim rokovima za svaki predmet, godinu i studijski program, podaci o studentima po studijskom programu, ciklusima, godinama studija, polnoj i starosnoj strukturi, periodu studiranja, procentu svršenih studenata, te način funkcionisanja baze podataka. Prikupljene informacije se sistemski i ciljano razmjenjuju među svim učesnicima/dijelovima VŠU.

8.) INFORMISANJE JAVNOSTI

- Visokoškolska ustanova objavljuje nepristrasne, objektivne i javno provjerljive informacije o

svim programima i zvanjima koje nudi, minimalno na vlastitoj web stranici na jednom od službenih jezika u BiH, te na engleskom jeziku;

- Visokoškolska ustanova ima razvijenu i usvojenu komunikacijsku strategiju, kojom su jasno definisane ciljne grupe (studenti, svršeni studenti, okruženje, vlade i organi vlasti, nevladin sektor, privreda, socijalni sektor), kao i oblici komuniciranja sa svakom od ciljnih grupa, te način institucionalnih odnosa s javnošću;
- Postoji definisana i usvojena procedura objavljivanja informacija na internet stranici, kao i u drugim oblicima komunikacije, sa svim relevantnim informacijama koje se odnose na objavljenu publicistiku nastavnog kadra, realizaciju i učešće u domaćim i međunarodnim projektima, konferencije i sl.;
- Visokoškolska ustanova ima tijelo ili osobu u studentskoj službi koja pruža informacije samo budućim studentima, te radi na izradi i distribuciji vodiča za bruceše, informativnim paketima koji sadrže sve relevantne podatke o studijskim programima, uključujući nastavni plan i program sa brojem ECTS-a i drugi promotivni materijali;
- Visokoškolska ustanova uspostavlja adekvatan mehanizam prikupljanja povratnih informacija od strane zainteresovanih strana o aktivnostima koje provodi.

9.) MEĐUNARODNI ASPEKTI RADA (INTERNACIONALIZACIJA)

- Visokoškolska ustanova ima razvijenu i usvojenu strategiju za međunarodnu saradnju, koja je dio strategije visokoškolske ustanove, a koja se odnosi na razvoj, implementaciju i unapređenje svih oblika međunarodnih aspekata rada (projekti, bilateralne ugovore, zajedničke programe itd.);
- Strategijom za međunarodnu saradnju visokoškolska ustanova definiše način izrade i implementacije projekata, komunikaciju sa međunarodnim partnerima, način apliciranja za međunarodne projekte, izradu zajedničkih programa, korištenje resursa i primjenu praktičnih iskustava dobivenih kao rezultat realizovanih međunarodnih aspekata rada;
- Visokoškolska ustanova osigurava procedure kojima se regulišu sva pitanja koja se odnose na međunarodnu mobilnost studenata i nastavnika (programi kroz koji se mobilnost realizuje- ERASMUS +, EURAXESS, itd.; servis za podršku mobilnosti; priznavanje znanja stečenih tokom razmjene; članstvo u evropskim udruženjima koje okuplja visokoškolske ustanove kao npr. EUA, EURASHE, Dunavska rektorska konferencija, itd.);
- Visokoškolska ustanova ima uspostavljene mehanizme za kontinuirano praćenje primjene stečenih iskustava, dobivenih tokom realizacije nekih od realizovanih međunarodnih aspekata rada, u svojim aktivnostima;
- Visokoškolska ustanova ima usvojene procedure kojima se definiše način osiguravanja resursa za podršku međunarodnim aktivnostima, sa posebnim akcentom na zainteresovanost međunarodnih partnera za saradnju (interes za izradu zajedničkih programa, dolazak stranih studenata i predavača i sl.).

II. PRAVILA ZA OSTVARIVANJE STANDARDA ZA UNUTRAŠNJE OSIGURANJE KVALITETA STUDIJSKIH PROGRAMA

1.) OSIGURANJE KVALITETA STUDIJSKIH PROGRAMA

- Politika unutrašnjeg osiguranja kvaliteta studijskih programa precizira dinamiku i periodičnost evaluacije studijskih programa, a na osnovu definisane politike osiguranja kvaliteta visokoškolske ustanove;
- Visokoškolska ustanova ima propisane i usvojene mehanizme i procedure za kreiranje novih studijskih programa. U procedure su uključene zainteresovane strane:
 - unutrašnje (studenti, akademsko, administrativno osoblje)

- vanjske (budući studenti, predstavnici alumni organizacija, predstavnici tržišta rada/profesionalna udruženja, javni i privatni sektor, privredni subjekti lokalne zajednice i regionalno okruženje itd.);
- Visokoškolska ustanova kontinuirano prati kvalitet izvođenja studijskog programa u pogledu: realizacije nastavnog plana i programa, kvaliteta nastave, kompetentnosti pedagoških metoda rada akademskog osoblja, ocjenjivanja studenata, zadovoljstva studenata, dostupnosti i dostatnosti literature i opreme itd.;
- Rezultati evaluacije predstavljaju polaznu tačku u preduzimanju mjera za unapređenje kvaliteta koje preciziraju korektivne aktivnosti sa nosiocima, rokovima, podjelom odgovornosti i rizicima;
- Visokoškolska ustanova osigurava sistemsku podršku studentima i akademskom osoblju za razvoj naučno-istraživačkog rada, u skladu sa statusom ustanove.

2.) CILJEVI STUDIJSKOG PROGRAMA I ISHODI UČENJA

- Visokoškolska ustanova ima jasno definisane ciljeve i ishode učenja na nivou svakog studijskog programa - kvalifikacije, čime osigurava sticanje znanja (činjeničnog i teoretskog), vještina (psihomotoričkih i socijalnih) te kompetencija (ličnih i profesionalnih), utvrđenih kao samostalnost i odgovornost, a koji su povezani sa standardima kvalifikacija i Osnovom kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini, državnim (nacionalnim) kvalifikacijskim okvirom, te Okvirom kvalifikacija u Evropskom prostoru visokog obrazovanja;
- Ishodi učenja su izjave o tome šta student zna, razumije i može da obavlja nakon završenog studija, definisane kroz znanje, vještine i kompetencije. Utvrđuju se na nivou studijskog programa (kvalifikacije) i svakog predmeta, daju informaciju o radnom opterećenju studenta što predstavlja procijenjeno vrijeme za sve aktivnosti koje su neophodne za postizanje ishoda učenja izraženih u ECTS bodovima;
- Ishodi učenja su zasnovani na akademskim i profesionalnim zahtjevima, te potrebama društva i tržišta rada. Prilikom vrednovanja ishoda učenja uzimaju se u obzir znanja i vještine koje se stižu neformalnim i informalnim učenjem;
- Visokoškolska ustanova osigurava mogućnosti da se kandidati i studenti unaprijed upoznaju sa ciljevima studijskog programa i ishodima učenja putem njihove javne objave.

3.) NASTAVNI PLAN I PROGRAM

- Struktura i sadržaj nastavnog plana i programa i izvođenje nastave usklađeni su sa utvrđenim ciljevima, savremenim didaktičkim konceptom i inovativnim nastavnim metodama, različitim oblicima nastave (predavanja, vježbe, rad u radnim grupama, rad na projektima, praktični rad, samostalno učenje, radionice, itd.) i podržani adekvatnim, dostatnim i dostupnim obrazovnim resursima i savremenim resursima za učenje (laboratorijska oprema, pomagala za učenje, podučavanje, vodiči, kursevi, itd.);
- Na osnovu ishoda učenja i procijenjenog radnog opterećenja studenta za njihovo postizanje dodjeljuju se ECTS bodovi za svaki predmet (predavanja, praktičan rad, seminari, laboratorijske vježbe ili druge aktivnosti u skladu sa specifičnostima predmeta);
- Posebna pažnja unutar nastavnog plana i programa je usmjerena na unaprjeđenje znanja i vještina putem provođenja stručne prakse koju obezbjeđuje visokoškolska ustanova;
- Svrha stručne prakse je omogućavanje izrade kvalitetnijeg završnog rada i bolje pripreme svršenih studenata za rad u struci, te se povratne informacije o provedenoj stručnoj praksi koriste za unapređenje studijskog programa;
- Formalno usvojena procedura izrade i strukture završnog rada ima definisan odnos student-mentor, preciziranu saradnju između studenata i istraživača i mentora, saradnju između studenta i relevantnih stručnih institucija, orijentisanost završnog rada ka aktuelnim temama i problematikama postojećeg tržišta rada i ocjenjivanju završnog rada.

4.) LJUDSKI RESURSI

- Politika zapošljavanja akademskog osoblja je bazirana na odabiru visokokvalitetnog i kvalifikovanog nastavnog kadra;
- Na osnovu definisanih ciljeva studijskog programa i ishoda učenja metode rada akademskog osoblja, strategije podučavanja i ocjenjivanja, usklađene su sa didaktičkim konceptom, i u formi: predavanja, vježbi, praktične nastava, rada u grupama, rada na projektima, samostalnog učenja, radionica i drugo;
- Akademsko osoblje na studijskom programu vrednuje i podstiče studente na preuzimanje aktivne uloge u procesu učenja uz odgovarajuće usmjeravanje i podršku;
- Prilikom vrednovanja ishoda učenja, gdje je to moguće, vrednovanje provodi više ispitivača, u cilju transparentnosti vrednovanja i osiguranja kvaliteta;
- Akademsko osoblje motivira studente na samostalno učenje, kritičko prosuđivanje, kreativnost i autonomiju studenta;
- Akademsko osoblje uvažava raznolikosti studentske populacije i njihovih potreba i u skladu sa tim koristi različite načine izvođenja nastave i pedagoške metode;
- Visokoškolska ustanova utvrđenom dinamikom provodi anketiranje studenata, akademskog i administrativnog osoblja, te se povratne informacije koriste u planiranju upošljavanja nastavnog kadra sa ciljem kontinuiranog unapređenja kvaliteta realizacije studijskog programa;
- Visokoškolska ustanova osigurava putem programa da svo osoblje razumije bolonjske principe i ispravno ih provode, posebno u pogledu pedagogije, kvaliteta i akreditacije.

5.) STUDENTI

- Procedure i kriteriji za upis na studijski program su jasni, transparentni i dostupni kandidatima putem studentskih vodiča-informatora i objavljene su na web stranici visokoškolske ustanove ili na drugi način;
- Studijski program obezbjeđuje povezivanje teorije i praktičnog znanja, te se zastupljenost praktične nastave kontinuirano povećava u nastavnim programima;
- Sadržaj, koncept i odgovarajuće pripreme za praktičnu nastavu omogućavaju studentima da jačaju profesionalne sposobnosti, razvijaju pristup radnom mjestu i stiču praktična iskustva koja su neophodna za samostalno obavljanje zadataka pod mentorstvom, kao i za sve veću samostalnost pri njihovom obavljanju;
- Rezultati ocjenjivanja praktične nastave odražavaju sposobnost rezonovanja studenata, njihovu sposobnost obrade informacija, kritičkog razmišljanja, kao i sposobnost primjenjivanja strategija rješavanja problema iz njihove profesionalne prakse u datim okolnostima;
- Postojeće metode testiranja i ispitivanja omogućavaju studentima da pokažu dostignute ishode učenja, dobiju povratne informacije i savjete za proces učenja;
- Studenti se u radu tijela visokoškolske ustanove, u procesima upravljanja i donošenja odluka tretiraju i uvažavaju kao ravnopravni članovi;
- Visokoškolska ustanova/studijski program uspostavlja udruženje svršenih studenata (alumni).

6.) RESURSI I FINANSIJE

- Prostorni kapaciteti, bibliotečki resursi, informatički resursi, materijalno-tehnički resursi su u trendu sa savremenim naučnim dostignućima i u službi optimalnog iskustva studiranja;
- Visokoškolska ustanova/studijski program periodično realizuje ankete o kvalitetu, savremenosti i dostupnosti fizičkih resursa, a rezultate analiza koristi za unapređenje fizičkih resursa na visokoškolskoj ustanovi;
- Pri alociranju, planiranju i osiguravanju fizičkih resursa za učenje i podršku studentima uzimaju se u obzir raznolike potrebe studentske populacije;

- Visokoškolska ustanova obezbjeđuje invalidnim licima potrebne uslove za nesmetan pristup i učešće u realizaciji studijskih programa.

7.) MOBILNOST AKADEMSKOG OSOBLJA I STUDENATA

- Visokoškolska ustanova/studijski program stvara uslove za unaprijeđenje regionalne i prekogranične saradnje, te podržava dvosmjernu međunarodnu mobilnost studenata i akademskog osoblja;
- Visokoškolska ustanova podržava mobilnost akademskog osoblja kroz osiguranje uslova za smještaj, obuke iz stranih jezika, omogućavanje učenje zvaničnih jezika u Bosni i Hercegovini gostujućem osoblju, te priznavanje radnog staža vlastitom akademskom osoblju za period boravka na drugoj ustanovi u inostranstvu;
- Visokoškolska ustanova pruža studentima organizovanu administrativnu podršku u apliciranju i boravku na inostranim programima (ECTS bodovi, izdavanje dodatka diplome, formalizovane procedure, stalno angažovano osoblje i službe za razmjenu studenta);
- Visokoškolska ustanova ima uspostavljen sistem za priznavanje perioda mobilnosti studenata;
- Visokoškolska ustanova ispunjava zakonske i obezbjeđuje druge uslove za razvoj programa za sticanje zajedničkih diploma (joint degree);
- Studijski program obezbjeđuje potrebne preduslove za izvođenje nastave u cjelini ili dijelom na engleskom jeziku.

8.) INSTITUCIJSKE STRATEGIJE I POLITIKE DOKTORSKOG STUDIJA

- Visokoškolska ustanova ima Strategiju doktorskih studija, kao formalni akt, javno dostupan koju je usvojio Senat. Strategija definira u skladu sa vizijom i misijom ustanove ciljeve istraživanja i internacionalizacije.
- Visokoškolska ustanova ima procedure mehanizme kojima podstiče istraživačke aktivnosti i razvijanje karijere za istraživače svih kategorija, uključujući doktorante.
- Ustanova ima procedure za evaluaciju doktorskih studija kojima prati: napredak doktoranta, vrijeme istraživanja, stopu završavanja studija, usavršavanje vještina stečenih u procesu istraživanja, izgradnju veza sa tržištem i diseminaciju rezultata istraživanja.
- Ustanova nakon evaluacije definira nosioce aktivnosti, odgovornosti, rokove za realizaciju mjera unaprijeđenja, kao i sankcije za odstupanja.

9.) ORGANIZACIJA I STRUKTURA DOKTORSKIH STUDIJA

- Visokoškolska ustanova ima pravni akt kojim definira organizaciju, strukturu, način izvođenja, trajanje doktorskih studija, zatim politiku prijema kandidata, mentorstvo i procjenu završnog rada.
- Visokoškolska ustanova ima institucionalizirano tijelo za doktorske studije kao potporu kvalitetnoj realizaciji doktorskih studija. Ovo tijelo razmatra mogućnosti istraživačkih programa, finansije i opravdanost doktorskih studija, uspostavljanje propisa i procedura za sve korake doktorskih programa, uključujući i Etički kodeks doktorskih studija, te konsultira sve relevantne interesne strane kao što je upravljački tim, osoblje, studenti, zaposlenici relevantnog polja, nekadašnji studenti i drugi.
- Program bi trebao trajati najmanje tri godine, uz mogućnost produžetka u iznimnim slučajevima (porodiljsko odsustvo, bolovanje, itd.).

- Istraživačka struktura je dovoljno kvalitetna da osigura neophodno istraživanje tokom studija. Doktorski studija može biti organiziran tako da ga provodi samo jedna organizaciona jedinica, više njih u okviru istog univerziteta, te u saradnji sa drugom visokoškolskom ustanovom iz zemlje ili inostranstva.

10.) POLITIKA PRIJEMA NA DOKTORSKE STUDIJE

- Visokoškolska ustanova ima definiranu politiku prijema na doktorskim studijima. Proces prijema i odabira je transparentan u svim fazama od raspisivanja javnog konkursa (na web stranici ustanove i u medijima), konkursnih uslova, vremena trajanja konkursa do procedure odabira i rangiranja prijavljenih kandidata.
- Konkursni uslovi moraju biti precizni i nedvosmisleni. Minimalno moraju se odnositi na obrazovni nivo prethodnih studija koji odgovara tituli mastera ili dolaziti iz integriranih studija, odnosno, imati sa prethodnog nivoa najmanje 300 ECTS bodova.
- Pored uspjeha iz prethodnog ciklusa, pri odabiru studenata za doktorske studije treba uzeti u obzir potencijal prijavljenog studenta za istraživanje. U tom mislu je uz biografiju i bibliografiju, dvije referentne preporuke potrebno dostaviti i pismo interesa u kojem se navodi interes za program i potencijalna tema istraživanja neke privredne ili naučne organizacije za diseminacijom rezultata istraživanja.

11.) MENTORSTVO

- Uspjeh u sticanju doktorske titule u velikoj mjeri zavisi od bliskog i učinkovitog radnog odnosa između kandidata i mentora. Visokoškolska ustanova ima procedure za dodjelu mentora koje preciziraju uvjete koje nastavnik mora ispunjavati da bi mu se dodijelilo mentorstvo.
- Mentor može biti iz reda vanrednih i redovnih profesora, članova akademije nauka, te profesora emeritus iz uže naučne/unjetničke oblasti doktorske disertacije. Uslovi za mentorstvo se odnose i na broj radova koje kao autor mora imati objavljene u relevantnim u časopisima indeksiranim u međunarodnim naučnim bibliografskim bazama (CC, SCIE, SSCI, AHCI,ERIH, i sl.).
- Broj studenata doktorskih studija po mentoru je određen u skladu sa obimom rada koji mentor ima u mentorstvu računajući i druge obaveze mentora na ustanovi.
- Mentorstvo mora biti jasno uređeno definiranim obavezama glavnog mentora, mentorskog tima, doktoranta i institucije, te biti u skladu sa Etičkim kodeksom doktorskih studija.
- Mentor za izradu doktorske disertacije dužan je da pomaže studentu pri izboru metoda naučno-istraživačkog/umjetničko-istraživačkog rada, literature, pripremi strukture rada, kao i da mu pruža drugu stručnu pomoć.
- Doktorandi putem anketa periodično evaluiraju rad mentora u smislu posvećenog vremena mentorstva, dostupnosti mentora za konsultacije, pružanja stručne pomoći i sl.

12.) NAUČNO/UMJETNIČKO ISTRAŽIVANJE I DOKTORSKI RAD

- Visokoškolska ustanova ima procedure kojima je definirano da se prije prihvatanja dokorskog rada, ocijeni kvalitet istraživačkog projekta koji će provesti doktorand, od strane panela nezavisnih nastavnika koji su relevantni za naučnu/umjetničku oblast iz koje se sradi istraživanje. Projekat se komisiji predočava putem pismenog opisa projekta ili putem prezentacije projekta.
- Doktorski rad mora biti nezavisan, originalan naučni rad u skladu sa međunarodnim i visokim akademskim standardima, koji će potvrditi da je student doktorskih studija spreman za vršenje nezavisnog, originalnog i naučno istraživanja, te za kritičku procjenu rada koji rade drugi.

- Procedure doktorskih studija definiraju obavezu studenata da prije odbrane rada objave rad u određenim međunarodno priznatim naučnim časopisima ili na konferencijama, kao i sva obavezna poglavlja koje doktorski rad mora sadržavati, a to su: sažetak, uvod, opis istraživačkog cilja, korištene savremene metode i materijale u istraživanju, rezultate, diskusiju, zaključke i punu listu korištene savremene literature relevantne za teme radova, te dalja očekivanja dokorskog projekta.
- Rad treba biti napisan na jednom od službenih jezika u BiH ili engleskom jeziku. Sažetak mora biti napisan na engleskom i jednom od službenih jezika u BiH.
- Visokoškolska ustanova ima procedure kojima podstiče istraživanje, naučno-istraživački i umjetnički rad na studijskim programima, kao i tržišnu valorizaciju svojih istraživačkih aktivnosti.

13.) PROCJENA STUDENATA DOKTORSKIH STUDIJA

- Priprihvatanje dokorskog rada mora uključivati konačnu procjenu koja treba biti jasno definirana.
- Visokoškolska ustanova mora dodjeljivati doktorske titule na osnovu procjene rada od strane komisije koja je izvršila procjenu rada. Komisija se sastoji od fakultetskog osoblja institucije na kojoj studira doktorant i iz drugih institucija Mentor ne može biti član komisije. U slučaju nezadovoljavajuće procjene konačne disertacije studenta, treba omogućiti da doktorant ponovo napiše rad.
- Visokoškolska ustanova ima institucionaliziranog tijela za doktorske studije prati i evaluira: godišnju stopa uspješnog završavanja studija; broj naučnih radova doktoranta; broj učešća na stručnim i naučnim skupovima; ocjena zadovoljstva doktoranata mentorom i dr.
- Visokoškolska ustanova ima procedure za nagrađivanje doktoranta čiji rezultati istraživanja su dobili tržišnu valorizaciju.

14.) INTERNACIONALIZACIJA DOKTORSKIH STUDIJA

- Internacionalizacija dokorskih studija provodi se kroz privlačenje stranih studenata dokorskih studija, stranih profesora i istraživača na svojim dokorskim studijima, kao i zajedničkim dokorskim programima sa inostranom institucijom (zajednički, integrirani plan i program, zajedničke komisije i paneli, te zajedničke titule).
- Visokoškolska ustanova treba efikasno provoditi Strategiju internacionalizacije sa pripadajućim akcionim planom, koristeći ih kao alat za podizanje kvaliteta dokorskih studija i razvoja istraživačkih kapaciteta univerziteta. Kroz Ugovore o suradnji i međunarodne istraživačke projekte visokoškolska ustanova osigurava studentima da dio istraživanja provode na drugim institucijama tokom svog dokorskog istraživanja, ako i privlačenje stranih studenata i angažman stranih profesora u nastavi i istraživanju. Internacionalizacija, na ovaj način, direktno podstiče i veću mobilnost osoblja i studenata.
- Visokoškolska ustanova prati realizaciju akcionog plana provedbe Strategije internacionalizacije kroz evaluaciju benefita od potpisanih Ugovora o međunarodnoj saradnji, statistiku stranih studenata i profesora; broj i napredak svojih studenata na stručnom usavršavanju u inostranstvu i sl.

napomena: Za internu i eksternu evaluaciju, odnosno akreditaciju studijskih programa I i II ciklusa studija primjenjuju se kriteriji: 1), 2) 3), 4) , 5) i 6). Za internu i eksternu evaluaciju, odnosno akreditaciju studijskih programa III ciklusa studija primjenjuju se svi kriteriji od 1) do 14).

III. SMJERNICE ZA VANJSKO OSIGURANJE KVALITETA VISOKOŠKOLSKIH USTANOVA I STUDIJSKIH PROGRAMA

3.1 Svrha i učesnici vanjskog osiguranja kvaliteta

- Vanjsko osiguranje kvaliteta visokoškolske ustanove i studijskih programa (uključujući multidisciplinarnu, interdisciplinarnu, zajedničku, studijsku programe koji se izvode izvan sjedišta) provodi se u svrhu akreditacije visokoškolskih ustanova, odnosno studijskih programa sa ciljem njihovog unapređenja.
- Učesnici vanjskog osiguranja kvaliteta su:
 - visokoškolska ustanova,
 - nadležna obrazovna vlast,
 - Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta (u daljem tekstu: Agencija),
 - Komisija domaćih i međunarodnih stručnjaka koji daju ocjenu i obavljaju reviziju kvaliteta i daju preporuke o akreditaciji visokoškolskih ustanova i studijskih programa (u daljem tekstu: komisija stručnjaka).

3.2 Provođenje samoevaluacije/pisanje samoevaluacijskog izvještaja

- Visokoškolska ustanova periodično provodi samoevaluaciju. Za provođenje samoevaluacije visokoškolska ustanova imenuje tim u kojem su svi predstavnici svih kategorija (akademsko i administrativno osoblje, studenti, predstavnici menadžemeta).
- Polazna osnova za proces vanjskog osiguranja kvaliteta je Izvještaj o ispunjenosti standarda i kriterija za akreditaciju ili samoevaluacijski izvještaj, koji bi trebalo usvojiti odgovarajuće tijelo visokoškolske ustanove.
- Očekivani obim samoevaluacijskog izvještaja je 30 – 50 stranica formata A4 pisanih fontom Times New Roman 12, proreda 1, a samoevaluacijski izvještaj ne bi trebao biti većeg obima od 100 stranica (uključujući priloge).
- Dokumenti kojima visokoškolske ustanove potvrđuju tvrdnje iz samoevaluacijskog izvještaja trebaju biti objavljeni na web stranici visokoškolske ustanove, poželjno u pdf formatu, a u samoevaluacijskom izvještaju je potrebno navesti na kraju svakoga potpoglavlja precizne linkove na web stranicu na kojoj se ti dokumenti nalaze.
- Samoevaluacijski izvještaj se izrađuje na jednom od službenih jezika u Bosni i Hercegovini i na engleskom jeziku, i u strukturi minimalno sadržava sljedeća poglavlja.

3.2.1 Samoevaluacijski izvještaj visokoškolske ustanove

1. Osnovni podaci o visokoškolskoj ustanovi

- naziv visokoškolske ustanove
- adresa, kontakt telefoni i faks
- e-mail adresa i web-adresa visokoškolske ustanove
- naziv, broj i datum akta o osnivanju
- poresko-identifikacioni broj
- broj i datum odluke o imenovanju lica ovlaštenog za zastupanje
- broj i datum dozvole za rad visokoškolske ustanove
- broj rješenja i rok važenja akreditacije
- odgovorna osoba za provođenje samoevaluacije
- kontakti podaci odgovorne osobe za realizaciju posjete visokoškolskoj ustanovi

2. Uvod

- 2.1. Istorija i organizacija visokoškolske ustanove
- 2.2. Primjena Bolonjskih ciljeva na visokoškolskoj ustanovi
- 2.3. Istraživanje i naučno-istraživački i/ili umjetnički rad
- 2.4. Veze s okruženjem, privredom i socijalnim partnerima
- 2.5. Finansiranje visokoškolske ustanove
- 2.6. Statistički podaci

3. Provođenje samoevaluacije

3.1. Tim za samoevaluaciju

3.2. Postupak samoevaluacije

4. Standardi i kriteriji

- 1) Strategija visokoškolske ustanove
- 2) Unutrašnje obezbjeđivanje kvaliteta i razvoj kvaliteta
- 3) Osiguranje kvaliteta studijskih programa
- 4) Studenti
- 5) Ljudski resursi
- 6) Infrastruktura
- 7) Upravljanje informacijama
- 8) Informisanje javnosti
- 9) Međunarodni aspekti rada (Internacionalizacija)

IV. Zaključci uz prijedloge aktivnosti za unapređenje stanja

V. Kratak opis realizovanih aktivnosti od posljednje akreditacije visokoškolske ustanove

VI. Prilozi

3.2.2. Samoevaluacijski izvještaj studijskog programa

1. Osnovni podaci

1.1 Osnovni podaci o visokoškolskoj ustanovi

- naziv visokoškolske ustanove
- adresa, kontakt telefoni i faks
- e-mail adresa i web-adresa visokoškolske ustanove
- naziv, broj i datum akta o osnivanju
- broj i datum dozvole za rad visokoškolske ustanove
- broj rješenja i rok važenja akreditacije

1.2 Osnovni podaci o studijskom programu, odnosno programima grupisanim u klaster

- naziv studijskog programa, odnosno programa grupisanih u klaster
- nivo studija (I ili II ciklus)
- naziv izlazne kvalifikacije studijskog programa, odnosno programa grupisanih u klaster
- način izvođenja studijskog programa, odnosno programa grupisanih u klaster (redovni, vandredni, učenje na daljinu ili kombinovanjem prethodna tri načina), i različitih oblika organizacije studijskih programa (zajednički programi, izvođenje nastave van i u sjedištu ustanove)
- datum početka izvođenja studijskog programa, odnosno programa grupisanih u klaster
- kontakti podaci odgovorne osobe za realizaciju posjete studijskom programu, odnosno programima grupisanim u klaster

2. Uvod

2.1. Istorija i organizacija visokoškolske ustanove/studijskog programa

2.2. Istraživanje i naučno-istraživački i/ili umjetnički rad

2.3. Veze s okruženjem, privredom i socijalnim partnerima

2.4. Finansiranje visokoškolske ustanove/studijskog programa

2.5. Statistički podaci vezani za studente (broj studenata, napuštanje studija, prolaznost, zapošljivost svršenih studenata itd.)

3. Provođenje samoevaluacije

3.1. Tim za samoevaluaciju

3.2. Postupak samoevaluacije

4. Standardi i kriteriji

- 1) Osiguranje kvaliteta studijskih programa

- 2) Ciljevi studijskog programa i ishodi učenja
- 3) Nastavni plan i program
- 4) Ljudski resursi
- 5) Studenti
- 6) Fizički resursi
- 7) Mobilnost akademskog osoblja i studenata
- 8) Institucijske strategije i politike doktorskog studija
- 9) Organizacija i struktura doktorskih studija
- 10) Politika prijema na doktorske studije
- 11) Mentorstvo
- 12) Naučno/umjetnočko istraživanje i doktorski rad
- 13) Procjena studenata doktorskih studija
- 14) Internacionalizacija doktorskih studija

5. Zaključci uz prijedloge aktivnosti za unapređenje stanja

6. Prilozi

- Visokoškolska ustanova podnosi jedan samoevaluacijski izvještaj koji obuhvata podatke o svim studijskim programima grupisanim u klaster, a koji su sadržani u prethodnim pojedinačnim samoevaluacijskim izvještajima svakog studijskog programa. Prilikom izrade samoevaluacijskog izvještaja treba voditi računa da se posebna pažnja posveti onim kriterijima koji odražavaju specifičnost studijskog programa, a to su:
 - ciljevi studijskog programa i ishodi učenja
 - nastavni plan i program
 - ljudski resursi
 - fizički resursi
- Samoevaluacijski izvještaji visokoškolskih ustanova i studijskih programa koji su u fazi reakreditacije treba da obuhvate period od zadnje akreditacije do predaje zahtjeva za reakreditaciju.

3.3 Organizacija procesa vanjskog osiguranja kvaliteta

- Vanjsko osiguranje kvaliteta je strukturirano prema modelu od 4 koraka koji uključuje:
 - izvještaj koji izrađuje visokoškolska ustanova/studijski program/studijski programi grupisani u klaster,
 - posjetu Komisije stručnjaka,
 - objavljeni izvještaj o vanjskoj evaluaciji koje objavljuju nadležne obrazovne vlasti i Agencija, i
 - naknadne aktivnosti koje provodi visokoškolska ustanova prema preporukama Komisije iz izvještaja o vanjskoj evaluaciji.
- Vanjsko osiguranje kvaliteta je organizirano tako da se mišljenje i preporuke o kvalitetu donose nezavisno od nadležnih obrazovnih vlasti, političkih struktura i visokoškolske ustanove koja je predmet vanjskog osiguranja kvaliteta, izbjegavajući bilo koji sukob interesa.
- Vanjsko osiguranje kvaliteta treba dati jasan odgovor na ispunjenost kriterija za akreditaciju i dostignutost standarda za unutrašnje osiguranje kvaliteta. Postupkom vanjskog osiguranja kvaliteta se provjerava usklađenost opisanog stanja u samoevaluacijskom izvještaju visokoškolske ustanove s činjeničnim stanjem utvrđenim prilikom posjete komisije stručnjaka visokoškolskoj ustanovi, odnosno studijskom programu.

- Odgovornost svakog od učesnika u postupka vanjskog osiguranja kvaliteta je jasno definirana i propisana odgovarajućim aktom nadležne obrazovne vlasti (pravilnik o postupku akreditacije ili drugi odgovarajući propis), koja obuhvata najmanje sljedeće:
 - način, uslove za podnošenje zahtjeva i rokove u kojima visokoškolska ustanova podnosi zahtjev za akreditaciju,
 - potrebnu dokumentaciju koja se podnosi uz zahtjev, a minimalno: *samoevaluacijski izvještaj* (za novoosnovane ustanove obuhvata period od osnivanja do podnošenja zahtjeva za akreditaciju, a za za visokoškolske ustanove koje podnose zahtjev za reakreditaciju obuhvata period od zadnje akreditacije do predaje zahtjeva za reakreditaciju, *popis zvanja* (stečenih kvalifikacija) koja se dodjeljuju u saglasnosti sa zvaničnim kvalifikacijama, a u skladu sa važećim propisima i *dokaz o ispunjenosti* svih odredbi iz propisa koji uređuju minimalne uslove za početak rada, ne stariji od 3 mjeseca.
 - način i rokove za imenovanje komisije stručnjaka,
 - rok za obavljanje ocjene i revizije kvaliteta rada visokoškolske ustanove,
 - način na koji se dostavlja izvještaj Agenciji radi davanja preporuke iz člana 49. alineja 5. Okvirnog zakona (npr. rok za dostavljanje usklađen s odnosnim propisima o upravnom postupku i ostali parametri važni za pravnu sigurnost učesnika).

3.4 Podnošenje zahtjeva za akreditaciju visokoškolske ustanove, odnosno studijskog programa

- Novoosnovanoj visokoškolskoj ustanovi nadležna obrazovna vlast prilikom izdavanja dozvole za rad, izdaje i rješenje o privremenoj akreditaciji. Važenje ovog rješenja je ne duže od 12 mjeseci od ispunjavanja uslova za podnošenje zahtjeva za akreditaciju. Rješenjem o privremenoj akreditaciji visokoškolska ustanova ne stiče pravo upisa u Državni registar akreditovanih visokoškolskih ustanova u BiH.
- Zahtjev za institucionalnu akreditaciju nadležnoj obrazovnoj vlasti može podnijeti visokoškolska ustanova koja ispunjava uslova da je:
 - izvela najmanje jednu generaciju studenata i
 - izradila najmanje 3 ili 4 samoevaluacijska izvještaja, u zavisnosti od dužine trajanja studijskog programa, a koji prati strukturu propisanu ovim Smjernicama.
- Zahtjev za akreditaciju studijskih programa se podnosi u skladu sa unaprijed utvrđenim planom realizacije akreditacije studijskih programa, usaglašenim sa nadležnom obrazovnom vlašću. Visokoškolska ustanova može podnijeti zahtjev za akreditaciju pojedinačnog studijskog programa, odnosno akreditaciju studijskih programa grupisanih u klaster i to za studijski program na kojem je:
 - izvedena najmanje generacija studenata i
 - izrađen po jedan samoevaluacijski izvještaj za svaku godinu trajanja studijskog programa, a koji prati strukturu propisanu ovim Pravilima.
- Svi studijski programi grupisani u klasteru pored gore navedenog, trebaju da se izvode na istoj visokoškolskoj ustanovi i da pripadaju istoj naučnoj - umjetničkoj oblasti. U klasteru može biti grupisano od tri do pet studijskih programa.

3.5. Komisija stručnjaka

- Predloženi, odnosno imenovani stručnjaci u Komisiji stručnjaka su sa liste stručnjaka, utvrđene u skladu s Okvirnim zakonom o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini i dostupne na web stranici Agencije. Komisija ima minimalnu zastupljenost svake od četiri kategorije stručnjaka:
 - predstavnika akademske zajednice,
 - predstavnika privrede i prakse,
 - međunarodnog stručnjaka i

- studenta.
- Komisija ima predsjednika koji se u pravilu bira iz reda predstavnika akademske zajednice u BiH.
- Prilikom predlaganja članova Komisije za akreditaciju visokoškolske ustanove nadležna obrazovna vlast predlaže najmanje po tri predstavnika iz svake kategorije stručnjaka (minimalno 12 predloženih članova), odnosno dva predstavnika iz svake kategorije stručnjaka u slučaju akreditacije pojedinačnih studijskih programa, te ima u vidu sljedeće kriterije:
 - a) da su svi predloženi stručnjaci sa utvrđene liste stručnjaka;
 - b) da se biraju iz naučne ili umjetničke oblasti specifične za visokoškolsku ustanovu koja je predmet akreditacije u slučaju institucionalne akreditacije, odnosno da se biraju iz naučnog polja/uže naučne-umjetničke oblasti kojoj pripada studijski program koji je predmet akreditacije;
 - c) da je ispoštovana rodna zastupljenost članova komisije stručnjaka;
 - d) da su predloženi stručnjaci prošli obavezne obuke koje provodi Agencija u saradnji s nadležnim obrazovnim vlastima;
 - e) da minimalno po jedan predstavnik iz svake kategorije stručnjaka ima iskustvo u procesima akreditacije;
 - f) da je nadležna obrazovna vlast utvrdila nepostojanje sukoba interesa predloženih članova sa konkretnom visokoškolskom ustanovom i dokaze o tome dostavlja Agenciji zajedno sa Prijedlogom;
 - g) da su predloženi stručnjaci sa područja cijele BiH, isključujući mjesto sjedišta visokoškolske ustanove
 - h) da je osigurana multietničnost u predloženom sastavu komisije stručnjaka.
- Prilikom predlaganja članova Komisije za akreditaciju pojedinačnog studijskog programa nadležna obrazovna vlast predlaže najmanje po dva predstavnika iz svake kategorije stručnjaka (minimalno osam predloženih članova), te ima u vidu sve prethodno nabrojane kriterije za sastav komisije stručnjaka, s napomenom da su predloženi stručnjaci iz svih naučnih/umjetničkih oblasti kojima pripadaju studijski programi grupisani u klaster, odnosno da je naučna/umjetnička oblast svakog studijskog programa grupisanog u klaster zastupljena sa minimalno jednim predstavnikom.
- Studijske programe grupisane u klaster ocjenjuje ista komisija stručnjaka. Prije imenovanja Agencija će provjeriti da li su predloženi članovi komisije stručnjaka izabrani iz uže naučne/umjetničke oblasti i imenovati najmanje pet stručnjaka u komisiju stručnjaka, a najviše sedam u zavisnosti od broja studijskih programa grupisanih u klaster.
- U rješenju o imenovanju komisije stručnjaka Agencija će imenovati i zamjenske članove iz reda predloženih i utvrdit će obaveze komisije stručnjaka. Isti članovi komisije stručnjaka se ne trebaju ponovo angažovati u procesu reakreditacije iste visokoškolske ustanove odnosno studijskog programa.
- Tokom procesa imenovanja komisije stručnjaka, a prije donošenja rješenja o imenovanju, Agencija će imenovati tehničkog koordinatora iz Agencije, čija uloga je da tehnički koordinira radom komisije stručnjaka prije i tokom posjete visokoškolskoj ustanovi ili studijskom programu, sve do izrade finalnog izvještaja o eksternoj evaluaciji visokoškolske ustanove ili studijskog programa. Koordinator iz Agencije nije član komisije stručnjaka i ima samo ulogu tehničkog koordinatora.

3.6 Posjeta komisije stručnjaka i izvještavanje

3.6.1 Posjeta komisije stručnjaka

- Posjeta komisije stručnjaka visokoškolskoj ustanovi traje od dva do tri dana u zavisnosti od specifičnosti i veličine visokoškolske ustanove. U slučaju akreditacije pojedinačnog studijskog programa posjeta traje jedan dan.
Posjeta komisije stručnjaka studijskim programima grupisanim u klaster traje od dva do tri dana u zavisnosti od broja studijskih programa. Svaki studijski program unutar klastera treba biti adekvatno revidiran u smislu ocjene ispunjenosti kriterija za akreditaciju studijskih programa.
- U slučaju opravdanog izostanka jednog od imenovanih članova komisije stručnjaka, s izuzetkom predsjednika komisije (u tom slučaju se odlaže posjeta do sljedećeg mogućeg termina), Agencija imenuje zamjenskog člana komisije stručnjaka, a koji je naveden u rješenju o imenovanju komisije stručnjaka.

3.6.2 Izvještavanje

- Komisija u pravilu odluke donosi konsenzusom, s tim da ukoliko se konsenzus ne postigne, svaki član komisije može izdvojiti svoje mišljenje. Komisija ispunjenost svakog kriterija za akreditaciju ocjenjuje opisno i to sljedećim ocjenama:
 - potpuno ispunjen,
 - znatno ispunjen,
 - djelimično ispunjen i
 - neispunjen.
- Konačna odgovornost za Izvještaj je na komisiji stručnjaka. Izvještaj komisije stručnjaka je napisan jasno i razumljivo, na jednom od službenih jezika u Bosni i Hercegovini i na engleskom jeziku, a u strukturi minimalno treba sadržavati:
 - uvodni dio sa osnovnim podacima o visokoškolskoj ustanovi i organizacijskim jedinicama, odnosno informacije o studijskom programu koji je predmet akreditacije (početak izvođenja studijskog programa itd), sastav Komisije, period ocjenjivanja i revizije,
 - kratak pregled rada komisije stručnjaka,
 - analizu i mišljenje o primjeni standarda i kriterija za unutrašnje osiguranje kvaliteta visokoškolskih ustanova odnosno studijskih programa i opisnu ocjenu ispunjenosti za svaki od kriterija za akreditaciju visokoškolskih ustanova, odnosno studijskih programa,
 - preporuke za unapređenje kvaliteta za svaki kriterij za akreditaciju visokoškolskih ustanova, odnosno studijskih programa,
 - mišljenje o ishodu akreditacije i to:
 - a) akreditiranje visokoškolske ustanove ili studijskog programa samo u slučaju kada su svi kriteriji ocijenjeni kao potpuno ili znatno ispunjeni,
 - b) uslovnu akreditaciju u slučaju kada je više od polovine kriterija ocijenjeno kao u potpunosti ili znatno ispunjeno, a svi ostali kao djelimično ispunjeni, te
 - c) odbijanje akreditacije ako je najmanje jedan kriterij ocijenjen kao neispunjen ili kada je više od polovine kriterija ocijenjeno kao djelimično ispunjeno.
- U slučaju klaster akreditacije izvještaj komisije stručnjaka treba obuhvatiti sve kriterije za akreditaciju i evaluirati/ocjeniti ih na svim studijskim programima unutar klastera i primjenjuje se metodologija kao i kod pisanja samoevaluacijskog izvještaja. Mišljenje komisije stručnjaka o ishodu akreditacije se donosi za svaki studijski program zasebno unutar klastera. Rješenja o akreditaciji se izdaju posebno za svaki studijski program unutar klastera. Razlike u ocjeni pojedinačnih studijskih programa moraju se izričito navesti.

- Komisija stručnjaka dostavlja nacrt izvještaja visokoškolskoj ustanovi, odnosno studijskom programu, sa mogućnošću da se očituje na nacrt izvještaja u roku predviđenom aktima nadležnih obrazovnih vlasti, ali ne dužem od 15 dana.
- Izvještaj Komisije stručnjaka visokoškolska ustanova objavljuje na svojoj web stranici po okončanju postupka akreditacije, a objavljuje ga i Agencija na svojoj web stranici.

3.7 Prigovori i žalbe

- Visokoškolska ustanova ima mogućnost da izjavi prigovor, odnosno žalbu, Agenciji na rad Komisije stručnjaka u slučaju nesavjesnog i neprofesionalnog rada tokom procesa akreditacije. Prigovor se podnosi direktoru Agencije a žalba na odluku po prigovoru se podnosi Upravnom odboru Agencije.
- Istu mogućnost imaju i članovi komisije stručnjaka u slučaju nesavjesnog i neprofesionalnog ponašanja predstavnika visokoškolske ustanove ili drugih članova iste komisije u toku procesa akreditacije.

3.8 Preporuka o naknadnim aktivnostima

- Provođenje naknadnih aktivnosti prati nadležna obrazovna vlast. Nadležna obrazovna vlast propisuje vremenski rok, u kojem visokoškolska ustanova, nakon prijema Rješenja o akreditaciji, odnosno uslovnoj akreditaciji visokoškolske ustanove, odnosno studijskog programa treba izraditi Akcioni plan, a koji nije duži od tri mjeseca. Nadležna obrazovna vlast propisuje da visokoškolska ustanova akcioni plan dostavlja nadležnoj obrazovnoj vlasti i objavljuje ga na svojoj web stranici.

3.8.1 Pozitivna akreditacija

- Visokoškolska ustanova po prijemu rješenja o akreditaciji ustanove, odnosno studijskog programa izrađuje akcioni plan naknadnih aktivnosti s vremenskim okvirom i konkretnim nosiocima za aktivnosti za realizaciju preporuka za poboljšanje unutrašnjeg kvaliteta iz izvještaja komisije stručnjaka i isti objavljuje na svojoj internet stranici.
- Akcioni plan, kao i godišnji izvještaji o napretku realizacije plana se dostavlja nadležnoj obrazovnoj vlasti, koja prati njegovu realizaciju i o tome jednom godišnje izvještava Agenciju.
- Ukoliko akcioni plan nije izrađen u predviđenom roku, nadležna obrazovna vlast u dogovoru sa visokoškolskom ustanovom određuje rok za izradu akcionog plana, vodeći računa da se aktivnosti iz akcionog plana moraju realizovati do početka procesa reakreditacije.
- Visokoškolska ustanova godišnji izvještaj o realizaciji akcionog plana dostavlja nadležnoj obrazovnoj vlasti i objavljuje ga na svojoj web stranici.
- Ukoliko godišnji izvještaj o realizaciji akcionog plana visokoškolske ustanove nije izrađen u predviđenom roku, ostavlja se mogućnost za produženje roka za izradu izvještaja, vodeći računa o realizaciji aktivnosti iz akcionog plana, te obavezi visokoškolske ustanove da jednom godišnje izvještava nadležnu obrazovnu vlast o realizaciji aktivnosti i napretku.

3.8.2 Uslovna akreditacija

- Najkasnije mjesec dana prije isteka roka uslovne akreditacije visokoškolska ustanova je dužna dostaviti nadležnoj obrazovnoj vlasti izveštaj o realizovanim preporukama iz izvještaja komisije stručnjaka za one kriterije koje je komisija ocijenila kao djelimično ispunjene.
- Ukoliko nadležna obrazovna vlast ocijeni da visokoškolska ustanova nije realizovala preporuke Komisije stručnjaka, o tome sačinjava izvještaj koji dostavlja Agenciji. Visokoškolska ustanova ima pravo izjaviti prigovor Agenciji na izvještaj dostavljen od strane nadležne obrazovne vlasti.

- U roku od mjesec dana nadležna obrazovna vlast dostavlja izvještaj članovima komisije stručnjaka i Agenciji, te se organizuje ponovna posjeta dijela komisije stručnjaka, a najmanje predsjednika i još dva člana.

3.8.3 Odbijanje akreditacije

- U slučaju rješenja o odbijanju akreditacije visokoškolske ustanove odnosno studijskog programa, visokoškolska ustanova ne može predati zahtjev za akreditaciju prije isteka perioda od godine dana od dana donošenja rješenja o odbijanju akreditacije. U tom periodu visokoškolskoj ustanovi se zabranjuje upis novih studenata.
- U slučaju dvije uzastopne akreditacije s negativnim ishodom, visokoškolskoj ustanovi, odnosno studijskom programu se oduzima dozvola za rad na period od četiri godine. Nakon isteka tog perioda, visokoškolska ustanova mora podnijeti zahtjev za liceniranje i dobijanje dozvole za rad, te se na nju primjenjuju pravila koja važe za novoosnovane visokoškolske ustanove. Visokoškolska ustanova, odnosno studijski program koji su dobili rješenje o odbijanju akreditacije trebaju studentima obezbjediti nastavak studija na srodnim akreditovanim studijskim programima druge akreditovane visokoškolske ustanove u Bosni i Hercegovini .

O B R A Z L O Ž E N J E

I Pravni osnov za donošenje Odluke o normama kojima se određuju minimalni standardi u području visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini

Pravni osnov za donošenje Odluke o normama kojima se određuju minimalni standardi u području visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini, sadržan je u članu 48. alineja 1) Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 59/07 i 59/09) i članu 6. i 12. Statuta Agencije za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 86/09).

II Razlozi za donošenje Odluke

Članom 48. alineja 1) Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini, propisano je da Agencija donosi norme kojima se određuju minimalni standardi u visokom obrazovanju, dok je članom 12. Statuta Agencije propisano da Upravni odbor Agencije za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta daje saglasnost na provedbene propise koje donosi Agencija u skladu sa članom 6. Statuta, a dodatni razlog je donošenje revidiranih Evropskih standarda i smjernica na Konferenciji ministara obrazovanja Evropskog prostora visokog obrazovanja u Jerevanu 14. i 15. maja 2015. (ESG 2015) sa kojima ova Odluka mora biti usklađena.

III Obrazloženje predloženih rješenja

U prvom dijelu dat je pregled terminologije koja se koristi u dokumentu.

U drugom dijelu utvrđena su pravila za ostvarivanje standarda za unutrašnje osiguranje kvaliteta visokoškolskih ustanova i studijskih programa. U trećem dijelu utvrđena su pravila za vanjsko osiguranje kvaliteta visokoškolskih ustanova i studijskih programa u kojima se utvrđuju postupak i odgovornosti učesnika u procesu akreditacije, a u skladu sa Okvirnim zakonom o visokom obrazovanju u BiH. Predložena rješenja su nastala kao rezultat analize procesa akreditacije visokoškolskih ustanova, a sve u cilju harmonizacije propisa nadležnih obrazovnih vlasti kojima se regulišu pitanja postupka akreditacije visokoškolskih ustanova i studijskih programa u Bosni i Hercegovini

IV Usklađivanje propisa sa evropskim zakonodavstvom

Prilikom izrade Odluke o normama kojima se određuju minimalni standardi u području visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini uzeti su u obzir revidirani Evropski standardi i smjernice koji su usvojeni od strane ministara obrazovanja Evropskog prostora visokog obrazovanja na Konferenciji u Jerevanu 14. i 15. maja 2015. godine i time potvrđeni i prihvaćeni na cijelom Evropskom prostoru visokog obrazovanja.

V Finasijska sredstva

Za provođenje Odluke nisu potrebna finasijska sredstva iz budžeta institucija BiH, s obzirom da se radi o obavezama visokoškolskih ustanova.

VI Konsultacije u izradi propisa

Konsultacije će se obaviti putem objavljivanja nacрта Odluke na web stranici Agencije i dostavljanjem

prednacrtu Odluke sa obavještenjem nadležnim obrazovnim organima u BiH i visokoškolskim ustanovama u Bosni i Hercegovini.

VII Preispitivanje odluke

Preispitivanju Odluke pristupiće se u zavisnosti od njene primjene u praksi, i eventualnih inicijativa nadležnih ministarstava obrazovanja u BiH, visokoškolskih ustanova i komisija koje će vršiti ocjenu i reviziju kvaliteta